

drift for transition

Onderzoeksrapport - samenvatting

‘Daar brandt een vlammetje onder’

Focusgroep onderzoek naar de kansen
en barrières voor een coöperatieve
warmtetransitie in Amsterdam

datum

November 2018

auteurs

Ilonka Marselis, Kim Bischof
& Matthijs Hisschemöller

‘Daar brandt een vlammetje onder’

Focusgroep onderzoek naar de kansen en barrières voor een coöperatieve warmtetransitie in Amsterdam

Samenvatting

Auteurs

Ilonka Marselis, Kim Bischof & Matthijs Hisschemöller

Datum

November 2018

Omslagfoto

Het ‘kashuis’ van Thomas Dill en de ‘buurauto’, een elektrisch deelauto initiatief.

Foto door: Thijs Haverkamp

DRIFT

Het Dutch Research Institute for Sustainability Transitions (DRIFT) is een toonaangevend onderzoeksinstituut op het gebied van duurzaamheidstransities. DRIFT staat (inter)nationaal bekend om haar unieke focus op transitie management, een aanpak waarbij wetenschappelijke inzichten over transitie door middel van toegepast actie-onderzoek worden vertaald in praktische handvatten en sturingsinstrumenten.

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het ABC onderzoeksproject. ABC staat voor *Amsterdam Bouwt de Coalitie voor een duurzame nieuwbouwwijk*. In dit tweejarige project wordt onderzocht of partijen vanuit de niche (opkomende sociale en technische innovaties) in samenwerking met partijen gelieerd aan het energieregime (bestaande instituties, de energiesector) een nieuwbouwwijk kunnen realiseren voor Amsterdam waarin de eindgebruikers een innovatief wijkgebonden energiesysteem in eigendom hebben. Aanleiding voor ABC was het voornemen van energiecoöperatie Zuiderlicht om samen met haar partners Waternet en Alliander DGO mee te dingen in de tender voor het warmteconcept Centrumeiland op IJburg. Het consortium heeft een technisch concept uitgewerkt voor deze wijk, namelijk verwarming via een combinatie van WKO en nieuwe sanitatie. Bij nieuwe sanitatie wordt de restwarmte van afvalwater hergebruikt en wordt de biomassa uit het afvalwater vergast om biogas te verkrijgen. Onderdeel van het concept is dat de eindgebruikers eigenaar en/of beheerder worden van het energiesysteem.

ABC gaat er van uit dat twee factoren het succes van een dergelijke onderneming bepalen. Ten eerste is een positieve houding van de gemeente Amsterdam cruciaal. Het onderzoeksproject richtte zich daarom in het eerste jaar op de vraag hoe belemmeringen kunnen worden weggenomen die een doelgerichte samenwerking tussen energiecoöperaties en de gemeente in de weg staan. Hierover is het rapport *'Het moet niet te avontuurlijk worden'* uitgebracht in maart 2018. De tweede succesfactor voor deze onderneming is het consortium zelf. Er moet zicht zijn op een bedrijfsmodel, de taken en verantwoordelijkheden in het consortium moeten goed gedefinieerd zijn en er moet voldoende vertrouwen bestaan onder potentiële eindgebruikers in het coöperatieve concept. Op dit vertrouwen onder potentiële eindgebruikers gaat dit rapport in.

ABC wordt uitgevoerd door DRIFT en ondersteund door Alliander DGO, Waternet, energiecoöperatie Zuiderlicht en de stichting Urgenda. Het onderzoek wordt gefinancierd door NWO, de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek en AMS, het Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions.

Samenvatting en algemene conclusie

Doelstelling en methode

De doelstelling van het onderzoek gepresenteerd in dit rapport is kennis te vergaren over hoe betrokken, duurzame Amsterdammers aankijken tegen een coöperatieve warmtetransitie. De onderzoeksvragen die centraal stonden bij dit onderzoek zijn:

- 1) Welke risico's en kansen identificeren bewoners in de transitie naar een duurzame warmtevoorziening in coöperatief eigendom?
- 2) Welke rollen zien bewoners voor zichzelf en andere partijen in de warmtetransitie?
- 3) Wat is de welwillendheid van bewoners om zichzelf te organiseren voor een duurzame warmtevoorziening in coöperatief eigendom?

Om deze vragen te beantwoorden zijn drie bijeenkomsten georganiseerd. De bijeenkomsten waren zogenaamde focusgroepen: een wetenschappelijke onderzoeksmethode waarbij een discussie tussen deelnemers wordt gefaciliteerd aan de hand van opiniestukken. Aan elke focusgroep deden ongeveer vijf deelnemers mee. Ieder van de deelnemers is geïnteresseerd en gemotiveerd om een duurzaam en toekomstbestendig energiesysteem in Amsterdam te realiseren. Enkelen van de deelnemers zijn hier reeds actief mee bezig. Het is bij de resultaten van dit onderzoek dus van belang in gedachten te houden dat het actief betrokken, duurzaam georiënteerde Amsterdammers betreft. Het voordeel hiervan is dat zij meer ervaring en kennis over het onderwerp hebben. Zij zijn echter niet representatief voor alle Amsterdammers.

Risico's in een coöperatieve warmtetransitie

Tijdens de analyse van de focusgroepen zijn de risico's die genoemd werden door deelnemers opgedeeld in drie categorieën: 1. *Barrières* die bewoners op dit moment zien om de warmtetransitie te realiseren met een grote rol voor zelforganisatie en coöperatief eigendom. 2. *Angsten* die bewoners hebben wat de transitie naar aardgasvrij wonen betreft. 3. *Onzekerheden* die bewoners zien rondom het fossielvrij maken van de woningen via zelforganisatie en in coöperatief eigendom, denk aan onduidelijkheden, kennisgebreken of tegenstrijdigheden. Per categorie worden de punten die benoemd werden aan de hand van thema's gepresenteerd.

Barrières

Verenigingen van Eigenaren (VvE) en huiseigenaren

Meerdere deelnemers merkten vanuit hun praktijkervaring op dat VvE's vaak niet zitten te wachten op verduurzaming en heel conservatief zijn ingesteld. Ze zien VvE's niet als vehicle voor verandering en juist als tegenwerkende kracht. De deelnemers in de focusgroepen merken op dat de bereidheid van bewoners om zich te binden aan een verduurzamingsproces in een VvE zeer laag is en dat het lastig kan zijn om contact te krijgen met bewoners. Wat bijdraagt aan de tegenwerkende kracht van VvE's is volgens de deelnemers het grote aandeel huisjesmelkers en expats in Amsterdamse wijken. Deze willen over het algemeen niet meedoen aan maatregelen die extra investering vragen en hebben zelf geen belang bij verduurzaming. Een barrière voor bewonersinitiatief richting verduurzaming is dat huiseigenaren wisselende belangen hebben. Volgens de deelnemers is dit deels vanwege bovengenoemde reden en deels omdat sommige bewoners zich simpelweg niet bezighouden met duurzaamheid en er weinig voor willen opofferen. Ook zijn er wisselende belangen omdat bewoners binnen hetzelfde gebouw of dezelfde VvE tegen wisselende duurzaamheidsproblemen aanlopen. Een bewoner van het appartement onder het dak heeft bijvoorbeeld een andere energierekening en een andere isolatiebehoefte dan een bewoner in het midden van een appartementencomplex.

Tijdens de focusgroepen kwam naar voren dat indien er wel een bewonersinitiatief is, een woningbouwcorporatie, als eigenaar van het pand, een barrière kan vormen. In sommige gevallen wil de corporatie helemaal niet meedenken, in andere gevallen duurt het proces dan heel erg lang omdat de corporatie veel bedenktijd nodig heeft. Daarnaast merken de deelnemers op dat in een huur-situatie bewoners sowieso aan andersoortige duurzaamheidsinitiatieven werken omdat het lastig is in gesprek te gaan met de corporatie.

Ontzorging en individualisme

Volgens de deelnemers zit een van de grootste barrières in de sociale kenmerken die ze opmerken bij bewoners in de stad Amsterdam. Bewoners zijn volgens hen zo gewend om ontzorgt te worden door de overheid dat het lastig is mensen te vinden die actief zelf dingen willen organiseren en regelen. Bewoners hebben vaak een afwachtende en 'luie' houding en hebben geen zin in gedoe, dit zorgt volgens de deelnemers voor een mindset die niet snel tot zelforganisatie zal leiden. Hiernaast merken de deelnemers op dat individualisme in het DNA van stadsmensen zit en dat ze hierdoor minder snel gezamenlijk hun warmtevoorziening zullen willen gaan regelen. Dit zou nog versterkt worden doordat er geen groot genoeg gevoel van crisis onder de mensen heerst en er een gebrek aan vertrouwen is dat bewoners zelf actie kunnen ondernemen. Dit leidt ertoe dat de deelnemers inschatten dat er simpelweg niet genoeg enthousiastelingen in de stad zijn om substantiële zelforganisatie onder bewoners richting een duurzaam energiesysteem te bewerkstelligen. Ze verwachten dat om de overheersende mindset om te doen slaan, je met een overtuigend verhaal en positieve voorbeelden moet komen.

Kwetsbaarheid van een coöperatie

Een andere barrière die deelnemers opmerkten is dat de zelfwerkzaamheid van een coöperatie vaak kwetsbaar is, omdat de hele organisatie op een paar mensen hangt. Deze mensen worden vaak niet voor dit werk betaald en hebben er hierdoor weinig tijd en energie voor naast hun normale baan. Volgens de deelnemers kan deze barrière voor zelforganisatie overkomen worden door verschillende vormen van ondersteuning vanuit de gemeente en organisaties.

Regelgeving en overheid

Een andere groep barrières die naar voren kwam heeft te maken met regelgeving en de gemeente. De privacy wetgeving werkt volgens de deelnemers in sommige gevallen wijkmobilisatie tegen. Bijvoorbeeld omdat het achterhalen van de eigenaar of juist de huidige bewoner van een appartement soms lastig is. Bij monumentale panden in de stad vormt de strenge wetgeving een barrière voor duurzame renovatie. Deelnemers zien het daarnaast als barrière dat de overheid niet echt iets afdwingt, waardoor veel bewoners en huiseigenaren helemaal geen actie ondernemen. De inrichting en cultuur van de gemeentelijke afdelingen worden ook als barrière ervaren. De gemeentelijke angst voor risico's en de eilandvorming binnen de gemeente werken volgens hen hinderlijk voor constructieve samenwerking met bewonersinitiatieven.

Techniek en financiering

Qua technische barrières zien de bewoners het gebrek aan voorbeelden van lage temperatuur, coöperatieve warmtevoorzieningen, de overheersende voorkeur voor stadswarmte vanuit de gemeente en de afweging tussen verschillende schaalgroottes als probleem. Daarnaast denken ze dat de geluidsoverlast die warmtepompen geven een barrière voor grootschalige implementatie hiervan in druk bewoonde wijken in de stad. Goede ondersteuning tijdens het maken van een technische plan zou de barrières kunnen verminderen, bewoners hebben immers niet allen die technische kennis zelf in huis. De deelnemers noemden ook enkele financiële barrières. Het is volgens hen moeilijk om als burger actief een rol te spelen in de warmtetransitie als je zelf niet wilt of kunt investeren in verduurzaming. Daarnaast verwachten ze dat verschillende groepen in de samenleving zoals oudere bewoners, huishoudens die weinig geld hebben, die het niet begrijpen of die van mening zijn dat het geen zin heeft weinig interesse zullen hebben om geld te investeren in verduurzaming. Ook zien de deelnemers als barrière dat het subsidie landschap ingewikkeld is.

Angsten

Hoge kosten en overlast

In elke focusgroep kwam de angst voor hoge kosten voor achterblijvers naar boven. Hiermee doelden de deelnemers op hogere kosten voor bewoners die niet zelf initiatief (kunnen) nemen en nog lang op gas zitten of een suboptimale oplossing moeten accepteren. In het bijzonder werd gevreesd dat de hierboven genoemde groepen die niet zelf willen of kunnen investeren achter zullen blijven en als resultaat met hogere kosten te kampen krijgen in de toekomst.

Hiernaast heerst de algemene angst dat de warmtetransitie erg duur zal zijn voor iedereen en overlast van ingrijpende verbouwingen zal geven.

Angst voor grote partijen en stadswarmte

Eenzijds kwam de angst naar voren dat het er nu naar uit ziet dat de bewoners in Amsterdam heel gemakkelijk overgeleverd worden aan grote, monopolistische partijen die weinig met de belangen van burgers rekening zullen houden. Ook zijn de bewoners bang dat de kennis die bij hun ligt verloren zal gaan als de gemeente enkel met grote bedrijven deze warmtetransitie aan pakt. Anderzijds kwam de angst naar voren dat de huidige warmtebronnen van stadswarmte in de toekomst niet verduurzaamd zullen worden. Ook is er angst dat de burger al zijn keuzevrijheid zal verliezen wanneer zij eenmaal op stadswarmte is aangesloten. Hier staat tegenover dat de deelnemers ook de angst uitspraken dat wanneer ze wel meer zeggenschap krijgen, ze waar zullen moeten maken wat ze al jaren roepen. Wat als dat niet (in één keer) lukt? Ze vrezen dat wanneer de gemeente veel inspraak van bewoners en zelforganisatie in de warmtetransitie toelaat, het ook een grote verantwoordelijkheid is voor burgers.

Dat het niet lukt

Tijdens de focusgroepen werd besproken dat men angst ervaart dat de warmtetransitie simpelweg niet zal lukken. Er is onder de deelnemers een gebrek aan vertrouwen dat de transitie naar een aardgasloze stad zal slagen en dit resulteert in angst. De deelnemers geven aan teleurgesteld te zijn dat mensen niet bereid zijn een stapje terug te doen in hun eigen welvaart om zo het milieu te ontzien. De angst groeit dat, door het eerder genoemde 'DNA' van de Amsterdammer, een duurzame stad onhaalbaar begint te worden. De teleurstelling en demotivatie beginnen voor enkelen hun tol te eisen: sommige deelnemers geven aan bij het uitblijven van grootschalige verandering in Amsterdam te overwegen de stad te verlaten.

Onzekerheden

Schaalgrootte en maatwerk

Er is onzekerheid over wat de juiste schaal voor warmte-oplossingen is. Wat zal tot kostenverlaging leiden en welke oplossing past het beste in welke situatie? Deelnemers verwachten als voordeel van grotere warmtesystemen een kostenverlaging voor individuele huishoudens. Aan de andere kant noemt men de onzekerheid over het wegvallen van maatwerk wanneer op te grote schaal de oplossing wordt gezocht. Door verschillende deelnemers is benoemd dat er meerdere wegen naar Rome leiden. Om deze onzekerheid te overkomen moet men volgens de deelnemers bereid zijn te experimenteren met alternatieven.

Verbouwing van de woning

De deelnemers zijn het er over eens dat bestaande woningen aanpassingen nodig hebben om lage temperatuur warmtevoorzieningen mogelijk te maken. Dit leidt tot onzekerheden onder de deelnemers over hoe welwillend bewoners zullen zijn om hun huis te laten verbouwen en daarmee enkele weken in een stofwolk zitten. De onzekerheid rondom welwillendheid van bewoners wordt ook veroorzaakt omdat de deelnemers geen goed inzicht hebben over hoeveel

overlast het precies zal geven, hoeveel geld zo'n verbouwing ongeveer zal kosten en wie die kosten betaald. Bij de onzekerheid over die financiering maken de deelnemers een distictie tussen huurders en kopers. De deelnemers zijn het er over eens dat eigenaar-bewoners zelf voor de kosten zullen moeten opdraaien, eventueel met tegemoetkoming in de vorm van subsidies. Bij die subsidies zitten wel onzekerheden, met name veroorzaakt doordat het moeilijk of onduidelijk is hoe men ze kan aanvragen. Hiernaast benoemen de deelnemers dat zij verwachten dat voor huurders extra isolatie of andere woningaanpassingen samen zullen gaan met huurverhoging, deelnemers zijn onzeker over hoe eerlijk dit is. Ook waren er onzekerheden over de technische werking en de impact op het huis van verschillende warmtevoorzieningen.

Restwarmte

De deelnemers van de focusgroepen zijn onzeker of de huidige inzet van restwarmte efficiënt is aangezien de hoeveelheid hiervan beperkt is. Geen van de deelnemers is tegen het gebruik van restwarmte voor verwarming, zij zijn echter erg onzeker over de toekomstbestendigheid van deze bron. De deelnemers merken op dat restwarmte een teken van een inefficiënt proces is en misschien in de toekomst sterk verminderd is, wat voor bron komt er dan voor het warmtenet? Daarnaast geven de deelnemers aan dat zij onzeker zijn over het maken van plannen en doen van investeringen in duurzame warmtevoorzieningen zolang de gemeente geen duidelijkheid geeft over waar in de stad het stadswarmtenet zal komen met verplichte aansluiting.

Coöperatie starten

De deelnemers zagen enkele onzekerheden rondom het starten van een coöperatie. Ten eerste de vraag hoe je de juiste mensen mobiliseert om een coöperatie te starten. Het blijkt in de praktijk moeilijk om genoeg mensen te vinden die zich actief voor een coöperatie willen inzetten. Ten tweede de vragen wat er eigenlijk zo anders is aan een coöperatie ten opzichte van een gewoon warmtebedrijf, of dit niet gewoon een hype is en of een coöperatieve warmtevoorziening niet net zo duur is met even hoge risico's. Het blijkt dat de deelnemers zich moeilijk een voorstelling kunnen maken wat er verandert in kosten en zeggenschap wanneer de eigendomsconstructie niet in handen van een groot bedrijf maar bij hen zelf ligt. Het toont ook een gebrek aan (bekende) voorbeelden. Dit komt ook naar voren uit een derde onzekerheid: of het überhaupt mogelijk is om als coöperatie een warmtenet in eigendom te hebben.

Hiernaast werden er onzekerheden genoemd die het proces van het opstarten van een coöperatie aangaan. Veel deelnemers merkten op dat hier veel tijd in gaat zitten en zijn onzeker of dit haalbaar is om allemaal op vrijwillige basis te doen. Ook bestaat er onzekerheid of een participatieproces om heel de wijk mee te krijgen voor een coöperatieve warmtevoorziening niet te lang zou duren, meer dan een jaar. Een laatste onzekerheid betreft het vermogen tot omzetten van idealen en wensen naar daden: de deelnemers ervaren dat veel bewoners een gebrek aan empowerment hebben om hun dromen te realiseren. Al de onzekerheden onder dit thema zullen opgehelderd kunnen worden door positieve voorbeelden van coöperatieve, duurzame warmtevoorzieningen.

Kansen in een coöperatieve warmtetransitie

Momentum voor verandering is er

Deelnemers merken dat meerdere (recente) ontwikkelingen bijdragen aan een momentum voor verandering. Volgens hen zit de politieke wind, zowel landelijk als lokaal, nu mee voor een transitie richting coöperatieve en duurzame warmtevoorzieningen. Daarnaast merken ze dat de situatie in Groningen, evenals de stijgende wereldwijde problematiek, een groeiend gevoel van crisis creëert, waardoor bewoners meer open staan voor transitie. Doordat er steeds meer voorbeelden komen van de voordelen in comfort en kosten die duurzaam wonen opleveren verwachten ze dat het makkelijker zal zijn om medebewoners te overtuigen mee te veranderen. Ze zien onder andere dat er veel subsidies beschikbaar zijn om de kosten te drukken en zien de transitie als kans om geld te besparen op de energierekening. Daarnaast zien ze lage temperatuur warmtesystemen als veelzijdig, aangezien er veel verschillende warmtebronnen op aangesloten kunnen worden. Zij zien een transitie naar lage temperatuur warmtesystemen ook als kans om de warmteoplossingen kleinschalig te houden, met lokale bronnen. Hierdoor past het warmtesysteem beter bij de lokaliteit van de woningen en hoeft er niet over grote afstanden met warmte gesleept te worden. Als laatste merken de deelnemers op dat slechts een klein percentage bewoners actief met de transitie bezig hoeft te zijn, de rest zal niet persoonlijk overtuigd hoeven te worden van de noodzaak voor verandering en zal vrij weinig merken van de transitie. Dit alles geeft volgens de deelnemers aanleiding voor goede kansen voor de transitie.

Bevordering sociale cohesie en samenwerking

Specifiek zelforganisatie binnen de warmtetransitie zien de deelnemers als kans om sociale cohesie te bevorderen. Ze zien dat de transitie als trekker voor sociale activiteiten kan werken die een verbindende werking kunnen hebben. Naar aanleiding van simpele, direct gedeelde problemen kunnen bewoners aangesproken en betrokken worden en dan kunnen steeds grotere collectieve acties worden georganiseerd. Aangezien er altijd bewoners zijn die kennis hebben rondom de warmtetransitie en andere bewoners weer kennis op andere aspecten, zien de deelnemers de transitie ook als kans om een netwerksamenleving te worden waarin bewoners samenwerken en elkaars kennis benutten. Ook merken ze dat samenwerkingen tussen stakeholders in Amsterdam steeds meer openen van de triple helix (overheid, ondernemers en onderwijs) naar de vijf O's (inclusief organisaties en ongeorganiseerde burgers). De deelnemers zien de energietransitie als kans voor bredere maatschappelijke verandering waarin burgers weer meer in eigen handen nemen en de samenleving minder individualistisch wordt.

Ga slim om met wat er al is

Een laatste groep kansen die de deelnemers identificeren gaat over het slim omgaan met wat er is en wat toch al moet. Door duurzame verbeteringen tegelijkertijd met gepland onderhoud uit te voeren kunnen de overlast en kosten beperkt worden. Ook kan het vermogen van een VvE ingezet worden voor duurzame investeringen, zeker nu het rentepercentage op spaarrekeningen zo laag is. Deelnemers vinden dat de zon als primaire warmtebron gezien moet worden

aangezien er altijd zonnewarmte en energie is. Hierbij zijn volgens hen maatwerk en een wijkgerichte aanpak met zeggenschap van eindgebruikers van belang. Deelnemers zien kansen voor slim te koppelen tussen energiepositieve nieuwbouwwijken en omliggende bestaande wijken. Ook merken ze op dat de jonge generatie een meer ondernemende mindset heeft welke gebruikt kan worden in deze transitie.

De deelnemers merken op dat niet iedere burger actief mee hoeft te doen in deze transitie. Het kleine percentage actieve, enthousiaste burgers kan, met de juiste ondersteuning vanuit de overheid, het voor de rest regelen. De gemeente moet zich dat bewust worden van de functies van ontzorgder, ondersteuner, (voor) financierder en trekker die zij kan hebben. Ook kan slim gebruik gemaakt worden van de kennis en ervaring die gevestigde partijen in de energie- en warmte wereld al bezitten. De huidige regime partijen worden dus niet (enkel) als belemmering gezien voor een warmtetransitie met zelforganisatie, maar als kans om samen voort te bouwen op hun bestaande kennis en ervaring. Wanneer er eenmaal een aantal goede voorbeelden zijn die werken en waarin aangetoond wordt dat het geld bespaard, verwachten de deelnemers dat steeds meer mensen zullen willen overstappen.

Verschillende rollen

Rollen voor bewoners

Grofweg noemden de deelnemers aan de focusgroepen drie verschillende typen rollen die bewoners in de warmtetransitie kunnen hebben. In de eerste rol denken bewoners mee aan mogelijke scenario's, geven de inhoud van gemeentelijke warmteplannen aan en helpen met uitzoeken wat bij een wijk past. De bewoners helpen met het verkennen van lokale kansen, zetten vragen en zorgen uit bij de gemeente en bij projectontwikkelaars en helpen met het overtuigen van medebewoners. Zo zorgen zij ervoor dat er maatwerk komt, zonder dat ze het vervolgens zelf gaan doen.

In de tweede rol lossen de bewoners zelf hun warmtevoorziening op. Bijvoorbeeld door in een energiecoöperatie mee te doen, zelf energie op te wekken en hun buurtbewoners mee te nemen in initiatieven. Bewoners die verantwoordelijkheid voelen om de milieuproblemen aan te pakken, evenals bewoners met een goed netwerk, specifieke kennis of veel vrije tijd, spelen sleutelrollen in de buurt. Onder de deelnemers van de focusgroepen heerst de overtuiging dat wanneer de bewoners een goede business case voor hun maatregelen verzinnen, de financiering vanzelf goed zal komen. Via het zetten van goede voorbeelden zullen steeds meer bewoners volgen.

Een derde rol die de deelnemers benoemden is die van de bewoner als opdrachtgever. De deelnemers zijn het er over eens dat de burger zelf de opdrachtgever is, dat moet centraal staan in alle oplossingen. Wanneer je erkent dat de burger de opdrachtgever van deze transitie is, is het ook cruciaal om zijn inbreng mee te nemen.

Rollen voor de gemeente

De deelnemers hebben tijdens de focusgroepen meerdere rollen en taken opgenoemd die aan de overheid toebedeeld werden. Het rekruteren van enthousiastelingen in de buurt zou volgens de deelnemers met ondersteuning van gemeentes en/of ondernemers geholpen zijn.

Bijvoorbeeld door vrijwilligersvergoedingen of het aanstellen van gemeentelijke ondersteuners die vrijwilligers ontlasten. Regelgeving verduidelijken is ook een taak die deelnemers zien voor de (lokale) overheid. Hier gaat het bijvoorbeeld om het verduidelijken van subsidiebeleid maar ook het maken van keuzes als het gaat om monumentenbehoud. Daarnaast stellen ze voor om bewoners met een kleinere beurs tegemoet te komen, bijvoorbeeld via het opzetten van een gebouw-gebonden lening. Het voorkomen van hoge kosten voor achterblijvers wordt gezien als een project voor burgers samen met de lokale overheid. Daarnaast merken de deelnemers op dat aangezien er nog kennis nodig is over welke oplossingen op welk schaalniveau het beste geschikt zijn er hier een rol voor de overheid weggelegd is. Op dit moment is de kennis over klimaatverandering onder bewoners nog te klein volgens de deelnemers, zij zien ook hier een rol voor zichzelf samen met de (lokale) overheid en ondernemers om dit te vergroten. Als de warmtetransitie, en vooral renovatie om warmtevraag te reduceren echt niet op gang komt, zien de deelnemers van de focusgroep het als een rol voor de lokale overheid om mogelijkheden tot verplichting en dwang te onderzoeken. Hiernaast bestaat de vraag onder de deelnemers of de gemeente zou kunnen ingrijpen op de situatie van het onderverhuren van woningen.

Conclusie

Het onderzoek leidt tot de conclusie dat bewoners onder de juiste omstandigheden welwillend zullen staan tegenover de voorgestelde transitie. De deelnemers hebben een redelijk duidelijk beeld van wat deze transitie op dit moment remt en zij hebben ook ideeën hoe deze risico's verminderd kunnen worden. Zodra er positieve voorbeelden zijn van lage temperatuur warmtevoorzieningen in lokaal beheer, is de verwachting dat er meer vergelijkbare initiatieven zullen worden opgezet. Het is van belang dat de gemeente, zeker bij de eerste paar cases, zich bewust is van haar rol om die te ondersteunen. Hierbij is het van belang dat bewoners als opdrachtgever voor de transitie gezien worden en hun inbreng als uitgangspunt genomen wordt.

De deelnemers verwachten ook dat de welwillendheid om deel te nemen aan deze warmtetransitie bij veel bewoners aanwezig zal zijn zodra aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Het draait hierbij om ondersteuning van de reeds actieve, enthousiaste bewoners door de gemeente bij het maken van een technisch plan en het benaderen van medebewoners, de mogelijkheid tot experimenteren met diverse verwarmingsalternatieven en een slimme omgang met de business case en geplande onderhoudsmomenten. Door op gepaste manier aan te haken bij het groeiend momentum voor verandering onder bewoners, kan dit versneld worden.

De welwillendheid van bewoners om zich actief te organiseren zal volgens de deelnemers beperkt kunnen blijven tot een klein en select groepje enthousiastelingen om de voorgestelde

warmtetransitie te realiseren. Het fossiele vlammetje dat nu nog zo vaak de bron van warmtevoorzieningen is kan dan vervangen worden door een vlam van bewonersenthousiasme en zelforganisatie die de drijvende kracht van de transitie vormt.

Het is in dit stadium te vroeg om te stellen dat aan bovengenoemde voorwaarden zal worden voldaan. Gezien de onzekerheden en angsten die naar voren zijn gekomen, is het vooralsnog geen uitgemaakte zaak dat de transitie in handen van eindgebruikers zal kunnen slagen.

